

היום נלמד בעזרת ה':

יומא דף מז

למדנו בפרק הקודם שהכהן הגדול חותה במחתה גחלים מהמזבח החיצון, ומניח את המחתה על הרובד הרביעי (לקראת הקטרת הקטורת בקודש הקדשים). כעת המשנה מבארת את המשך עבודת הקטורת.

פרק חמישי. משנה: הוציאו לו מלשכת הכלים את הכף ואת המחתה (= הגמרא תבאר מיד שמדובר במחתה אחרת, לא זו שהניחה על הרובד הרביעי שבה היו הגחלים, אלא הוציאו לו מחתה גדושה בקטורת מלשכת בית אבטינס), נטל מלוא חפניו מהקטורת שבמחתה ונתן לתוך הכף.

הגדול לפי גדלו וכו': כלומר מי שהיו איבריו גדולים היה חופן את הקטורת בחפניו (= כפות ידיו) הגדולים, ומי שהיו איבריו קטנים היה חופן בחפניו הקטנים.

המשך המשנה יבואר בגמרא.

גמרא: קושיא: מדוע הוא נתן את הקטורת לתוך הכף, והרי בתורה כתוב "וּמָלֵא חֲפָנָיו... וְהִבִּיא"?

תירוץ: כיון שהוא צריך להכניס לקודש הקדשים גם את הקטורת וגם את המחתה עם הגחלים, ולהיכנס פעמיים (= פעם אחת להכניס את הגחלים ופעם שניה להכניס את הקטורת) אי אפשר, שהרי התורה אמרה "וְלָקַח מִלֵּא הַמַּחְתָּה גַּחְלֵי אֵשׁ... וּמָלֵא חֲפָנָיו קְטֹרֶת סִמִּים דָּקָה וְהִבִּיא..." כלומר שהוא צריך להכניס את שניהם בהבאה אחת. ואם תאמר שהוא יקח את הקטורת בשתי חופניו ויניח את המחתה עם הגחלים על ידיו (המלאות קטורת), ויכניסם לקודש הקדשים בהבאה אחת, אי אפשר לומר כן, שהרי כשהוא יגיע לשם הוא יצטרך להניח את המחתה על הרצפה כדי לתת את הקטורת שבחופניו על הגחלים שבמחתה, והרי הוא לא יוכל להניחה כיון שידיו מלאות קטורת. ואם תאמר שהוא יקח את המחתה בשיניו ויניחה שם על הרצפה, והרי אפילו לפני מלך בשר ודם לא עושים כך, ובוודאי שלפני הקב"ה לא עושים כך. וכיוון שאי אפשר

(המשך בדף הבא ↓)

בלי כף, אנו עושים כפי שעשו הנשיאים בחנוכת המזבח שהביאו כף מלאה קטורת (= "כף אחת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת").

למדנו במשנה - שהוא נוטל את המחתה ביד ימין ואת הכף ביד שמאל:

קושיא: וכי האזרח שהוא העיקר נמצא בארץ, והגר האורח נמצא למעלה בשמי השמים? כלומר מדוע הוא נוטל את הכף עם הקטורת שהיא עיקר המצווה ביד שמאל שהיא אינה חשובה, ואת המחתה עם הגחלים ביד ימין החשובה?

תירוץ: המחתה היתה יותר כבדה לפי שהיו בה שלשה קבין של גחלים, ולעומת זאת בכף היו רק מלא חפניו של קטורת, ואת הדבר הכבד נוטלים ביד ימין. ואפילו בזמן ששניהם שווים, כלומר גם במקרה שהכף והמחתה היו באותו משקל, כגון במעשה של רבי ישמעאל בן קמחית שחפניו היו גדולים, בכל זאת היה לוקח את המחתה בימין כמו שאר הכהנים שחפניהם היו קטנים. (יש שביארו את "וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית" שזוהי קושיא - שהרי חפניו היו מחזיקים ארבעה קבים, ונמצא שהכף של הקטורת היתה יותר כבדה מהמחתה שהחזיקה רק שלשה קבים של גחלים, ומדוע נטל את הקטורת בשמאל? **תירוץ:** המחתה של הגחלים חמה וצריך יותר כח לשאת אותה ולכן נטלה בימין, אבל הכף צוננת. לפי הביאור הראשון נראה שלא גורסים "זו חמה וזו צוננת").

רבי ישמעאל בן קמחית היה גדול בגופו והיה חופן ארבעה קבים של קטורת במלא חופניו, והיה אומר שזה בגלל שזרד אמו עלה לגג. **ביאור א':** סתם נשים מעוברות הן חולות, ואוכלות זרד וערסן לרפואה, והזרד והערסן שאמו אכלה כשהיתה מעוברת עלה על כולן. **ביאור ב':** הוולד נוצר מהחלק הברור של השכבת זרע, ואמו קלטה חלק ברור ומשובח יותר מכל הנשים.

ת"ר בקומצו וכו': נאמר לגבי קומוץ המנחה "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְקִמְצוֹ", כלומר שלא יעשה כלי כמידת קומצו אלא עליו לקמוץ בידו ממש. **הגמרא מבררת:** האם מותר לו לעשות כלי כמידת מלא חופניו ויעשה על ידו את החפינה, או שהוא חייב לחפון בידיו ממש? שהרי לגבי חפינה לא נאמר "בחפניו" אלא "מְלֵא חֲפִיָּו", וא"כ יתכן לומר שעליו להביא רק כשיעור מלא חופניו ולא צריך בידיו ממש, או שמא לומדים בגזירה שוה "מְלֵא קִמְצוֹ" (שנאמר לגבי מנחה) "מְלֵא חֲפִיָּו" (שנאמר לגבי חפינה) - שכשם שבמנחה שצריך לקמוץ בידיו ממש כך בחפינה צריך לחפון בידיו ממש.

(המשך בדף הבא ↓)

הגמרא פושטת ממשנתינו שאפשר לעשות: למדנו במשנה "חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכך היתה מידתה". "וכך היתה מידתה" משמע שאם בא לעשות כלי כמידת חפינתו יעשה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.

דחיה: יתכן שכוונת המשנה שלאחר שחפן מלא חופניו ונתן לתוך הכף, חוזר וחופן מן הכף (בקודש הקדשים) ונותנה על הגחלים.

קושיא: א"כ אפשר לפשוט מכאן את הספק לקמן (מט.). האם חוזר וחופן בקודש הקדשים או לא, ומדוע הסתפקה בזה הגמרא לקמן?

תירוץ א': אי אפשר להוכיח זאת מהמשנה, לפי שאפשר לומר שכוונת המשנה שיותר לו לעשות כלי כמידת חופניו (כמו שרצינו לומר בהתחלה), ואין הוכחה לכאן או לכאן. תירוץ ב': "וכך היתה מידתה" הכוונה שעליו לחפון מלוא חופניו בדיוק, לא יותר ולא פחות, ובאמת אי אפשר להוכיח ממשנתנו האם יכול לעשות כלי מידה או האם חוזר וחופן.

👉 סדר עבודת הקטורת ע"פ מה שלמדנו עד כאן: הנחת המחתה עם הגחלים על הרובד הרביעי. הוצאת הכף, הוצאת המחתה עם הקטורת. נטילת מלוא חופניו ממחתת הקטורת, ונתינת הקטורת לתוך הכף. הכנסת הכף ומחתת הגחלים לקודש הקדשים. הנחת מחתת הגחלים ונתינת הקטורת לתוכה. לקמן הגמרא מסתפקת האם הוא חופן בידיו שוב מהכף ונותן על הגחלים, או שהוא שופך את הקטורת מהכף על הגחלים.

ת"ר מלא קומצו: בקומץ נאמר "מְלוּא קְמָצוּ", "וְהָרִים מְמָנוּ בְּקָמְצוֹ" - כלומר מצד אחד 'מלוא', מצד שני 'בקומצו' ולא יותר – מכאן שהקומץ צריך להיות בדיוק. לא מעט בראש האצבעות, ולא 'מבורץ' = מבצבץ מהצדדים, אלא מקפל את שלוש האצבעות (מלבד הזרת) על כף היד וחופן. אמנם כל זה במנחת סולת, אבל במנחת מחבת ומרחשת שעשויות מפתיתים אפויים נשארים פירורים בצדדים וצריך להוריד אותם על ידי האגודל והזרת.

זו אחת מהעבודות הקשות שבמקדש - מכיון שצריך להיזהר לא להשאיר פירור שיוצא לחוץ ומאידיך לא להחסיר פירור מבפנים (מאירי).

בין הביניים: אם אצבעותיו של הכהן רזות ופרקי האצבעות בולטות, נשארים רווחים בין האצבעות שלתוכן נכנסים פירורי המנחה – מה דינם? אין ספק על מה שנראה

(המשך בדף הבא ↓)

מבפנים בתוך כף היד שהוא חלק מהקומץ, וכן אין ספק על מה שנראה מבחוץ שאינו חלק מהקומץ. הספק הוא על מה שבאמצע ואינו נראה משני הצדדים. (מאירי).

מקטיר קומץ לחודיה תחילה: מכיון שבין הביניים נשאר בספק, צריך להקטיר קודם את מה שבתוך כף היד ואחר כך את הביניים. טעם הדבר מכיון שישנו דין שהקומץ נקטר מתוך השיריים שלו, אבל אם נחסר מהשיריים לאחר הקמיצה קודם ההקטרה - אי אפשר כבר להקטיר את הקומץ כי זהו קומץ בלא (כל) המנחה.

אי הכי השתא: אמנם מצד שני אם יקטיר את הקומץ בתחילה - לא יוכל להקטיר לאחר מכן את בין הביניים, מכיון שישנו דין שאסור להקטיר את השיריים לאחר שהקטיר את הקומץ, והרי בין הביניים הם ספק שיריים. דין זה נלמד מ"לא תקטירו מִמְנוּ אִשָּׁה לה" (ויקרא ב, יא) - כלומר לא תקטיר מדבר שממנו ניתן אישה להשם.

רבי אליעזר: איברים של קרבן חטאת ושל עולה - לאחר שהקריבו את האימורים שלהם על המזבח, הם נחשבים שיריים של הקרבנות, מה הדין אם נתערבו האיברים זה בזה? הבעיה היא שקרבן חטאת לא מקריבים את איבריו, ואילו קרבן עולה מקריבים את כולו כליל.

נחלקו בדבר רבי אליעזר ורבנן. לדעת רבנן אי אפשר להקריב את התערובת. ולדעת רבי אליעזר יעלה את כל האיברים למזבח, ויעשה תנאי שאיברי החטאת שבתערובת אינו מעלה אותם לשם קרבן אלא לשם עצים. כפי שלמד רבי אליעזר מהמשך הפרשה של קומץ (שם ב, יב) "וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ לְרִיחַ נִיחֹחַ" שדוקא לריח ניחוח לא יעלו. ולפי זה גם בבין הביניים יעשה תנאי שאם אינו חלק מהקומץ הוא מקטיר אותו לשם עצים בעלמא.

דקמצי שמיני: לוקחים כהנים שאצבעותיהם שמנות ואין להם רווחים ביניהם לעשות קמיצה.

בין הביניים של מלא חופניו: האם בין הביניים של חפינת הקטורת - דהיינו מה שנכנס בין האצבעות, הוא חלק מהקטורת או לא?

הגמרא מקשה שהרי ספק זה כבר תלוי בספק הקודם של קמיצה. והרי למעלה הסתפקה הגמרא האם לומדים חפינה מקומץ מ'מלוא - מלוא' לענין האם מותר לעשות כלי למדידת הקומץ. אם כן האיסור לעשות כלי למדידת הקומץ נלמד מ'מבוקמוצו' וכן הדין שלא יהא מבורץ (שבעקבות כך הסתפק רב פפא על בין הביניים

האם נחשב למבורץ) נלמד מאותו לימוד - 'בקומצו'. ואם לומדים מקמיצה לחפינה שאסור לעשות כלי למדידת הקומץ, בהכרח שגם לומדים לבין הביניים כמו בקומץ.

הגמרא מתרצת שרב פפא מסתפק גם בלא הלימוד מקמיצה. מכיון שכתוב בקטורת **"לְקַח מֵלֶא הַמִּחְתָּה גִּחְלִי אֵשׁ... וּמֵלֶא חֲפִיּוֹ קִטְרֶת... וְהִבִּיא מִבֵּית לְפָרְכָת"**. הספק הוא האם 'ולקח' הולך גם על הבאת הקטורת ('והביא') - ואז בין הבינים פסול מכיון שנכנסה לשם הקטורת מאליה בלא כוונת הכהן. או שרק 'מלוא חופניו' הולך על ההבאה - ואז בין הביניים כשר.

רב פפא מסתפק בצורת קמיצה: כדקמצי אינשי: מכניס את כף היד לתוך המנחה (כשאצבעותיו כלפי מטה) וסוגר את האצבעות על כף היד.

בראשי אצבעותיו: הכניס רק את ראשי האצבעות לתוך המנחה, והעלה את המנחה על ידי האצבעות לתוך כף היד.

מלמטה למעלה: הכניס את היד הפוכה כאשר גב ידו לכיוון המנחה, וקמץ.

מן הצדדין: הניח את היד הפוכה (כמו במקרה הקודם) על הסולת, ודחק אותה לתוך הסולת עד שנכנסה הסולת לתוך כף ידו בין האצבעות.

רב פפא מסתפק בצורת חפינה: כדחפני אינשי: מכניס את שתי הידים משני הצדדים, כאשר הם עומדות על חוּדן (של אורך היד) לתוך הקטורת, ומחבר אותם יחד.

בראשי אצבעותיו: בדומה לספק בקמיצה. הכניס רק את ראשי האצבעות לתוך הקטורת, והעלה את הקטורת על ידי האצבעות לתוך כף היד.

מלמטה למעלה: כנ"ל בקמיצה.

מן הצד: כנ"ל בקמיצה, והיינו שהכניס את הקטורת לתוך כף היד דרך הרווח שבין האגודל לאצבע.

חפן בזו ובזו: חפן ביד אחת בפני עצמה ואחר כך חפן ביד השניה, ולאחר מכן חיבר את שתייהן יחד.